

**„...az emberiségnek igénye lesz arra,
hogy magába mélyedjen, és ezt csak az
irodalom és a költészet tudja
megteremteni.”
Beszélgetés könyvről, olvasásról Csikos
Sándor színművésszel.**

2014 januárjában lehetőségem nyílt riportot készíteni egy nagyszerű debreceni színésszel, iskolánk művésztanárával, Csikos Sándor Kazinczy-, Csokonai-díjas érdemes művésszel. A helyszín iskolánk könyvtára volt.

Először azt kérdeztem tőle, hogy a szülei rendszeresen olvastak-e neki.

Nem, nem olvastak, mert amikor én születtem, az édesapám a fronton volt. Amikor 2 éves lettem, hazajött. Azt mondták nekem, hogy ő az édesapám, de számomra ő egy katona bácsi volt. Ekkoriban a gazdaságot édesanyám vezette, úgyhogy az olvasásra nem volt idő. A felszabadulás idején szüleimnek nagyon sokat kellett dolgozniuk, hogy fent tudják tartani a családjukat, majd édesapám Pestre ment, én édesanyámmal maradtam itthon. Ekkor már nem volt szükségem arra, hogy olvassanak nekem. Volt egy-két kötet az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában, például Nyíró József Uz Bence c. regénye, amit még mindig őrzök az emlékezetemben. Sajnos ezeket a köteteket elvitték az oroszok, talán a kötése miatt, bár azt nem tudom mire használták. De van egy Petőfi-kötetem, amit még édesapámtól kaptam, azt még mindig őrzöm, mint családi ereklyét.

Ezután a kötelező olvasmányokhoz való viszonyulásáról kérdeztem.

Én akkoriban már elég sokat olvastam, mert nagyon érdekelt, meg volt egy jó barátom, akivel versenyben voltunk, melyikünk olvas el több könyvet, és így például elolvastunk körülbelül 10 Verne Gyula művet, pontosan már nem tudom, melyeket. Elolvastam a kötelező olvasmányokat is. Úgyhogy, azok sem kerültek el a figyelmemet. Később a gyermekkori kedvencét kérdeztem tőle. „El kell mondanom egy nagyon furcsa történetet ehhez. Volt két tehenünk, az egyiket a takarmány ára miatt kénytelenek voltunk eladni, és mivel a két tehen körülbelül 10 évet együtt élt, együtt mentek, együtt álltak az istállóban, az a tehen, ami nálunk otthon maradt úgy elszomorodott, hogy állandóan nézte az istálló ajtaját, és bögött, és nem akart enni sem. Elapadt a teje. És így délelőtt, mikor én iskolában voltam, édesanyám ült ott mellette, hogy ne legyen egyedül, délután pedig én voltam ott. Ekkor egy petróleumlámpa fényénél olvastam, ameddig a tehenünk megette a délutáni takarmány adagját. Itt olvastam Móricz Zsigmond Légy jó mindhalál című

könyvét, és a Boldog embert. A Boldog ember nagyon nagy hatással volt rám. Azt tanította nekem, hogy meg kell tanulnunk örülni az élet kisebb dolgainak is, hiszen a boldog ember mindennek tud örülni.

Ezt a könyvet, később felnőtt korában újraolvasta-e?

Hát persze, újraolvastam és persze most már teljesen más szemmel nézem, mint akkoriban. Móricz Zsigmond iránti csodálatom ugyanúgy megmaradt, Nyilas Misit mindig előveszem, egy-egy Móricz-kötet mindig mellettem van. Most olvastam például az Isten háta mögött című művét. Egészen fantasztikusnak tartom az írónak azt a képességét, ahogy le tud írni egy-egy jelenetet, mély átéléssel, s szinte érezni az illatát, látni a fényeit, a berendezését, és a benne mozgó embereket.

Megkérdeztem, hogy olvasott-e rendszeresen gyermekének?

Hogyne, persze. Nagyon sok népmesét olvastam neki. Szűcs Sándor neves néprajzkutató volt, a karcagi múzeum igazgatója, akinek én, mint diák gyűjtöttem közmondásokat, meg néprajzi adatokat, és ennek az úrnak megjelent egy meséskönyv gyűjteménye, később már halála után a Madárkereső királyfiak címmel, amely kunsági, sárréti népmeséknek a gyűjteménye. Ebből a könyvből olvastam fel mindig a fiamnak. Minden este, természetesen akkor, amikor nem játszottam a színházban.

Ki a kedvenc írója, vagy költője?

Nincsen ilyen nekem, hogy kedvenc. El szoktam mondani a gyerekeknek is, hogy a magyar költészetet úgy látom én, mint egy hegyvonulatot, aminek vannak kiemelkedő magasságai. Ott van például Petőfi Sándor és Arany János, vagy Ady Endre és József Attila, de megemlíthetjük Madách Imrét is. Úgy vélem, nincsen olyan, hogy legjobb, vagy kedvenc, mert én az egész magyar irodalmat szeretem. Teljesen el vagyok bűvölve a magyar irodalomtól, és nagyon örülök annak, hogy magyar nyelven beszélhetek, és érthetem ezt a fantasztikus költészetet, irodalmat.

Kíváncsi voltam arra is, hogy szeret-e, szeretett-e könyvtárba járni?

Hogyne, könyvtárba járó voltam gyerekkoromban és ma is. Rendszeresen járok az Ady Endre Gimnázium könyvtárába. Régen a karcagi iskolában ez úgy működött, hogy volt egy osztályfőnöki óra, amikor a könyveket behozta az osztályfőnök úr, és föl lehetett iratkozni kölcsönzésre. Ez még általános iskolás koromban volt. Emlékszem, volt egy népszerű könyv, a Hogyan lett az ember óriás. Nagy alakú kötet volt. Nem tudom, hogy akkoriban miket olvastam, de nagyon sokat olvastunk. Az iskolánkban nem volt könyvtár, csak az osztályfőnöktől kaptunk kölcsön könyveket. Arra már nem emlékszem hányat, körülbelül 20 könyvet.

Mostani olvasmányairól is kérdeztem.

Mostanában, néhány mai magyar írónak a könyvét olvasom. Nemrég sokat olvastam Szabó Magdától, mivel rendeztem is a Régimódi történetet. De most olvastam Szilágyi István Kő hull apadó kútba c. művét. Sokszor veszek elő Móricz Zsigmond könyveket. Meg olvasgatok Krúdy Gyulát is. Krúdytól is van egy gyűjteményem, és mikor el vagyok fáradva, vagy esetleg rossz hangulatom van, előveszem, és egy olyan csodálatos világot látok, amibe bele lehet helyezkedni. A Szindbádot filmen is nagyon szeretem. Krúdy műveit elő szoktam venni, mert elzsongít a világa, a férfiak és a nők leírása, ahogy Krúdy képes írni egy-egy nőről, például ahogy a függöny mögött várja a szerelmét vagy az udvarlóját. Gyönyörű.

Mit mondana, illetve tenne annak érdekében, hogy a mostani számítógépes világunkban a gyerekek többet olvassanak, és többet járjanak könyvtárba?

Ez nehéz kérdés. Abban reménykedem, hogy a könyvnek a hatása sosem múlik el. Az teljesen más helyzet, amikor a számítógép elé leülök. Ott nem fogok olvasni, hiába van fent az interneten a magyar irodalom legjava. De az teljesen más, mint amikor este lefekszem, kinyitom a könyvet, és olvasok egy kicsit. Vagy amikor ráérek a nap bármely szakában. Nagyon sokat olvasok, például arra készülve, hogy itt az iskolában tanítsak. Mikor a doktori munkámat írtam Madách Imréről, abban a korszakban nagyon sokat olvastam. A tanításról, mint olyanról, az a véleményem, hogy nagyon hiányos a mai irodalomoktatás, és én ennek pótlására úgy gondolom, hogy próbálok az egész magyar irodalomról áttekintést nyújtani Janus Pannoniustól kezdve Balassi Bálinton keresztül, Bethlen Gábor önéletrajz írásán át, Petőfi levelezéséig. A János vitézt, A helység kalapácsát, egy Arany-balladát kötelező ismerni és elmondani. Vagy éppen a Nyugatosok hihetetlen költészetét is ismerni kell. Ezeket mind nagyon fontosnak tartom. A technikai kultúra mellé felsorakozik a humán kultúra is. Mert az emberiségnek igénye lesz arra, hogy magába mélyedjen és ezt csak az irodalom és a költészet tudja megteremteni.

Mely korszak irodalmát olvassa szívesen?

Talán legjobban a reformkor az, ami megfog. Meg nagyon izgalmas a reformáció korabeli irodalom. A reformáció, ellenreformáció kora. Kedvelem az 1848-49-es szabadságharc korszakát is. Említeném itt Petőfi Sándor költészetét, vagy éppen Arany Jánost. De van számomra még két kedves „hegycsúcs”, az egyik Ady Endre, a másik József Attila munkássága.

Például József Attilától, vagy Ady Endrétől melyik az a vers, ami nagyon megfogta tanár urat?

Ilyen nagyon sok van. Egy nagy költőnek van 20-30 olyan verse, amire azt mondhatom, hogy bármelyik pillanatban a legjobb. De aztán van egy másik pillanat, mikor a másik verse tetszik jobban. Sok függ attól, hogy milyen a kedvem, vagy éppen a gondolkodásom, esetleg hangulatom, lelkem. Így nem lehet ezt meghatározni. De nem is akarom. Mert szerintem nincsen olyan, hogy legjobb. A sportban egy-egy versenyen megállapítható ki a legjobb, de a művészetben ilyen nincsen.

Mit ajánlana szívesen elolvasásra?

Például nagyon szeretem és remekműnek tartom a Pál utcai fiúkat. De ugyanúgy remekműnek tartom a Légy jó mindhalálig c. regényt. Fantasztikus olvasmány Arany János és Petőfi Sándor egymás közötti levelezése. A barátságuk, a humoruk, ahogy froclizzák egymást, ahogy megszólítják a másikat, egyszerűen remek. A mai magyar költők közül nehéz a választás. A mai magyar költészet, nem igazán felel meg az előadóművészetnek. Nagyon kevés olyan vers van, ami hálás előadói feladat lenne. Mindig megveszem a Szép versek kötetet, de alig-alig találok benne egy-két verset, amit tudok ajánlani gyerekeknek. Olvasom a mai magyar költészetet. Érdeklődéssel figyelem, de a Nyugat nemzedékét kedvelem. Visszatérve előző kérdésedhez, sok törekvés van. Van az iskolánkban egy verseny, az Olvass többet!. Emellett az irodalomoktatásnál kellene az olvasásra nevelést elkezdeni. Ott kellene megszerettetni a tanulókkal a magyar irodalmat. De ott is borzasztó nagy melléfogások vannak szerintem. Felvételin Ady Őrizem a szemed c. versét mondta egy 14 éves gyerek. Nem értem, mi köze van neki ahhoz a vershez, nem való még egy 14 éves gyereknek. Itt kezdődik el egy olyan folyamat, amikor a gyermek bemagolja a verset, de semmi köze nincsen hozzá. Ha olyan irodalmi anyagot ismerhetne meg, amihez köze is van, akkor talán megtalálná a saját gyönyörűségét és lelkesedését benne, és olvasó emberré válna. De így nem lesz belőle olvasó. Sajnos azt látom a felvételikén is, hogy egyre kevesebbet olvasnak a gyerekek, egyre vacakabb irodalmat olvasnak, vagy egyáltalán nem is olvasnak. A kultúra mindig is egy vékony rétegnek a kiváltsága vagy szórakozása volt. Ma sokkal több diplomás van, sokkal jobb a választék, és a nagy számok alapján sokkal több kellene, hogy legyen azoknak a száma, akik érdeklődnek a kultúra, az irodalom vagy a költészet iránt, jóval több, mint 100-200 évvel ezelőtt. De nem így van, mert a humán kultúra most másodlagos. Sajnos másodlagos. Technokrata világban élünk, és az a fontos mindenkinek, hogy megéljen, minél gyorsabban építsen karriert, minél gyorsabban gazdagodjon meg. Ennek következménye az is, hogy a beszédünk is hihetetlenül fölgyorsult. Elszörnyedve hallgatom a rádiót vagy a televíziót, hogy milyen magyartalanul és hadarva beszélnek, nem tartanak szünetet, nem gondolnak arra, hogy nekem meg kellene értenem, amit ők mondani akarnak. De ennek ellenére úgy gondolom, mégis van remény. A Magyar Kultúra Napja ünnepén Szatmárcsekén felcsendül a Himnusz, abban a kis templomban, amikor annyian vannak, hogy alig lehet beférni, az a sok ember mind azért gyűlik össze, hogy megünnepelje a Himnuszt. Reménykeltő az is, hogy mi itt ülünk, és könyvekről, olvasásról beszélgetünk.

Ahogy befejeződött beszélgetésünk, hosszan néztem Tanár Úr után, amint elsietett megtartani az óráját. Arra gondoltam, hogy milyen jó lenne, ha minél több ilyen ember lenne, s minél több ilyen embert ismerhetnék. Csikos Tanár Úrban egy olvasást szerető, arról hittel gondolkodó színművészt, tanárt ismerhettem meg. Köszönöm szépen az interjút.

A riportot készítette: Kiss Fruzsina 9. Ny/D osztályos tanuló